

сер болсақ, Майлықожа нақыштары алуан түрлі тақырыптарды қамтығанға куә боламыз. Ақын оқырманын ізгілік, адамшылық, әдептілік әлеміне бағыттап тұрғандай. Демек, осындай нақылмен сөздердің парқын аударып, өнеге ала білгеніміз дұрыс.

Әдебиеттер:

1. Ыбышев сөзі, жұл тоқшық, Т 12: Дин дөстәндір. — Астана: "Фолиант", 2005. — 328 б.
2. Оспанұлы Ә. Қыратың шайырлары. — Алматы: «Қазак университеті», 1991. — 192 бет.
3. Суфийшәлиев Х. Қазак әдебиеті. XIV-XIX ғғ. — Алматы: «Мектеп», 1981. — 167 бет.

Үшінші бөлім

ПОЭТИКА САЛАСЫНДАҒЫ ЗЕРТТЕУЛЕР

ПОЭТИКА САЛАСЫН ЗЕРДЕЛЕГЕН ҒАЛЫМ

(Бақытжан Майтановтың поэтика саласындағы зерттеулері туралы)

Қазак әдебиетінің арыдау мәселелерін теориялық, сы-
ни, поэтикалық, танымдық жағынан зерттеп, сүйелі
зерттеулер жасаған филология ғылымдарының докторы,
профессор Бақытжан Майтановтың әдебиеттану ғылымында
өзінің өзіндік орны бар. Ол — ұлттық әдебиеттануда көркем
өнердің поэтикалық тұрғыдан зерттеуін ағылшындық үл-
гімен өзінің кеткен бірден-бір ғалым десек қателеспейміз.
Оның поэтикасында замандас бейнесі (1982), «Көркемдік
өнер» (1991), «Мұхтар Әуезов — суреткер» (1996), «Суреттеу
өнері» (2003), «Көркем әдебиеттегі психология» (2004),
«Поэтикалық зерттеу еңбектерінің басты нысаны — көркем
өнер» (2009), «Поэтикалық зерттеулер» (2011), «Романның баяндау жүйесі»
(2013), «Поэтикалық зерттеулер» (2015), «Мәдениет
өнері» (2016) және қазіргі қазақ романындағы эпикалық
элементтер» (2017) сияқты зерттеу еңбектерінің басты нысаны — көркем
өнер туралы алу болғандығын көреміз. Кейінгі болмы-
сы жолдары, суреттеудің жүйесі, көркем мәтіннің
стилистикалық құрылымы жағындағы ізденістері
өзінше бір теориялық тереңдігі мен жан-жақтылығын
көрсетеді.

Қазак романы мен Б. Майтанов суреткер талантын

кер болсақ, Майлықожа нақылдары алуан түрлі тақырыптарда қамтығанға куә боламыз. Ақын оқарманың ізілік, адамшылық, адалдылық әлеміне бағыттал тұрғандық. Демек, осындай нақылдар өздерінің парқын аударып, өнеге ала білгеніміз дұрыс.

Долгостер:

1. Бағзылар сол жүз тоқшы, 112: Дин дастандар. — Астана: «Фолиант» 2005. — 328 б.
2. Оспанұлы Ә. Қыратқу шайырлары. — Алматы: «Қазак университеті» 1991. — 192 бет.
3. Сұйіншалыев Х. Қазак әдебиеті. XIV-XIX ғғ. — Алматы: «Мектеп» 1981. — 167 бет.

ПОЭТИКА САЛАСЫНДАҒЫ
ЗЕРТТЕУЛЕР

ПОЭТИКА САЛАСЫН ЗЕРДЕЛЕГЕН ҒАЛЫМ

(Бакытжан Мамтаиовтың поэтика саласындагы зерттеулері туралы)

Қазак әдебиетинин арлуан мәселелерин теориялык, сы-
ни, поэтикалык, ташымлык жагынан зертип, субъект-
объектор багыттан филология ылымдарынын докторы,
ини оликлик орны бар. Ол — ултык әдебиеттану ылымында
орында поэтикалык турьдын зертеудин адыстанымдык көркем
өнерин кеткен бирден-бир ылым десек қателеспеймиз.
(1983). «Қаһарманны руханий алемі» (1982), «Көркемдік
мәңгілік» (1991), «Мұхтар Әуезов — суреткер» (1996), «Суреттеу
және романы және психологиялық талдау» (1996), «Мағжан
Әуезовтің поэтикасы» (2001), «Романның баяндау жүйесі»
(2003), «Көркем әдебиеттегі психологизм» (2004),
«Поэтизм поэтикасы» (2006), «Монолог құрылымы»
(2009) және қазіргі қазақ романындағы эпикалық
элементтерін зертеу еңбектерін басты нысаны — көркем
романның артынан тұрған жазушы шеберлігін
қарастыру психологизмнің қызметі, көркем мәтін-
нің жолдары, суреттеудің жүйесі, көркем мәтін-
нің, стилестикалық құрылымы жағындағы ізденістері
өзіндерінің теориялық тереңдігі мен жан-жақтылығын

кадровы кен Б. Майтанов суреткер талантын

көркем шығарманы поэтикалық өнердің туындысы, көркем сөздің үлгісі деп танығаны жөн.

Әдебиеттану ғылымынан поэтика саласы әдебиеттің құндылықтарын, оған көркемдік дарытатын амал-тәсілдерді зерттейтін ескерер болсақ, көркем шығарманың поэтикалық аспектілері туындыгер стилімен байланыста талдана отырып анықдалуға тиіс. Қазақ әдебиетіндегі поэтикалық ізденістерді, көркемдік жүйені саралауға бағытталған бұл еңбекте туындыгер – көркем шығарма – стиль байланысы тұтастықта алынып қарастырылды. Көркем шығарма құндылықтарын жасауда шығармашылық тұлға болмысының маңыздылығына ден қойылды. Көркем шығарма әлемі мен каламгер шеберлігі, көркем туынды мен туындыгер даралығы, шығармашылық тұлға мәселелері сөз етілді. Ә. Нұршайықов поэтикасын зерделестіріп алынған зерттеулердің шығарма поэтикасын, туындыгердің дара қолтаңбасын айқындауда берер бағыт-бағдары көп. Көркем шығарма поэтикасын зерттеудің өзекті мәселелері мен оны айқындаудың әдіс-тәсілдеріне арналған зерттеулерде қазақ ғалымдарының әдебиет поэтикасы саласындағы жанаша зерделеулері қарастырылды. Қазіргі әдебиет поэтикасындағы өзекті мәселелер тек қана қазақ әдебиеті төңірегінде ғана қамтылмай, әлем әдебиеті кеңістігінде қаралып, жалпы әдеби заңдылыққа ортақ ғылыми-теориялық пайымдаулар мен тұжырымдар да ескерілді.

Көркем шығарма әлемін барлап зерттеуге, поэтикасын айқындауға, туындыгер қолданған көркемдік тәсілдер мен амалдардың қыр-сырын талдай алуға, бағалай білуге, ғылыми ізденіске бағыт-бағдар беретін зерттеулер орын алған бұл еңбекті әдебиетті зерттеу мен оқыту салаларында қолдануға болады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Әдебиет туралы ілімнің маңызды саласына айналған поэтиканың негізгі зерттеу объектісі – туындыгер мен көркем туынды әлемі. Әдеби шығарма әлемі дегенде жазушының өмір шындығын көркем игеру даралығын түсінуіміз керек. Көркемдік шындық – өмір шындығының жазушы ой-еңбегінен өткен, шығармашылық ізденіс нәтижесінде қорытылып барып, әдеби шығармаға баяндалған, көркем суретке айналған калпы. Сондықтан да көркем сөзді өнер деп танып, ойды образды жеткізудің тәсілі деп қараған абзал.

Қазіргі әдебиеттанушы ғалымдардың еңбектеріне сүйенсек, көркем шығарманың бір-бірімен тығыз байланысты үш аспектісін көреміз: эстетикалық, танымдық және пайымдық. Көркем туындының осындай құндылықтары, барлық эстетикалық байлығы әдеби шығарманың көркемдігі арқылы ғана жасалады. Көркемділік – өнер шығармаларының өзіндік ерекшелігі, эстетикалық сұлулығы, дүниені, болмысты сипаттап сөйлетудегі суретшілік, бейнелілік, өрнектілік. Көркемдік – өнер туындысының сапалық көрсеткіші. Көркемдіктің бастау бұлағы, қайнар көзі – суреткердің өмірдегі әлемілікті көре білуі, шебер бейнелеуі, ой-сөзім, жан-толғанысын әсерлі әрі шебер жеткізерлік қабілеті, қиялы байлығы. А. Байтұрсынов айтқандай, шығарма көркемділігі үш негізге: ақыл, қиял, көңілге байланысты екені тағы да ани.

Көркем өнерде эстетика бірінші кезекте басым қымет атқарады деп қарастыратын классикалық эстетика мен әртүрлі елдердің көптеген өнер теоретиктері өнер шығармасының ең басты белгісі – оның эстетикалық құндылық ретінде қабылдануы деп түсіндіреді. Шын мәнінде, сөз өнеріне өмірлік, дүниетанымдық, эстетикалық мұраттарымен қоса, бүкіл шығармашылық мүмкіндігін, поэтикалық дарынын сарқа жұмсай жазған каламгер шығармасы әдеби туынды, әдеби-эстетикалық ескерткіш ретінде қамбат. Осы тұрғыдан бағалар болсақ, оң алдымен, зерттеуші

Ғылыми басшысы

Сәліма Қалжабаева

КӨРКЕМ ШЫҒАРМА ПОЭТИКАСЫ

Монтажшы

Редакторы А. Досмағұлы
Компьютерде беттерін Г. Шолжақы
Мұрабаева даярлаған Р. Садыр

НБ №

Басуға 28.11.2019 жылы қол қойылды. Формат 60x84 1/16.
Көлемі 14,5 б. т. Тапсырыс № 8321. Тиражы 500 дана.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» бастауы.

Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.
«Қазақ университеті» бастауы үйі баспаханасында басылды.